

## **Nemzetközi jelentés a vallásszabadságról – 2013**

Kiadta az Egyesült Államok Külügyminisztériuma (U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor)

2014. július 28.

<http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2013/index.htm>

### **MAGYARORSZÁG**

#### **Összegzés**

Az alkotmány valamint a törvények és rendelkezések többsége általánosan védelmezi a vallásszabadságot. Míg a vallásszabadság kormány általi tiszteletben tartása egyes területeken javult – jó példa erre, hogy Orbán miniszterelnök zéró toleranciát hirdetett az antiszemitizmus ellen – voltak negatív fejlemények is, mint például azok a kísérletek, amelyek a II. Világháború korának antiszemitizmushoz köthető alakjainak hírnevét próbálták rehabilitálni. Megmaradtak a vallási kisebbségeket érintő korlátozások. Az Európa Tanács Velencei Bizottságától és más megfigyelőktől érkező kritika nyomán az országgyűlés a 2011-es egyházügyi törvény módosításával nyitottabbá tette az egyházak bejegyzési folyamatát, de továbbra is kétharmados parlamenti jóváhagyáshoz köti a vallási szervezetek egyházként történő elismerését. Emellett a parlament mérsékelte az általa elismert egyházak és az egyházként el nem ismert vallási szervezetek jogai és privilégiumai közötti főbb különbségeket. Az egyházi státusz 2011-es törvény következtében történt elvesztése jelentős pénzügyi hatást gyakorolt egyes vallási csoportokra, veszélyeztetve képességüket a karitatív és egészségügyi szolgálatra. A szélsőségesen etnikai nacionalista Jobbik párt folytatta antiszemita retorikáját. A kormány tisztviselői nyilvánosan felszólaltak a Jobbik tagjai által tett ilyen kijelentések ellen. Megfigyelők továbbra is kritikusak voltak amiatt, hogy a kormány nem emelt szót következetesen és a legmagasabb szinten az antiszemita történelmi személyek hírnevének – a kormánykoalíció egyes tagjai általi – rehabilitálása ellen.

Jelentések érkeztek vallási hovatartozás, meggyőződés és gyakorlat miatti társadalmi visszaélésekről és diszkriminációról. A politikai és társadalmi élet szereplői részéről történt nyílt és harsány antiszemita megnyilvánulások erős reakciót váltottak ki mind a zsidó közösségek, mind a kormány magas rangú képviselői, valamint a civil társadalom és más vallási csoportok részéről. Ilyen erős reakció volt a miniszterelnök beszéde a májusban Budapesten tartott Zsidó Világkongresszus előtt és egy izraeli lapnak szintén májusban adott interjúja.

Az Egyesült Államok nagykövetsége folytatta többszintű megbeszéléseit kormánytisztviselőkkel, a helyi és nemzetközi civil szervezetek képviselőivel vallásszabadsággal kapcsolatos kérdésekben. Az amerikai nagykövet, az

amerikai Külügyminisztérium holokauszt ügyekért felelős különleges megbízottja, az antiszemitizmus nyomon követésével és az antiszemitizmussal szembeni harccal foglalkozó amerikai különleges megbízott valamint az Egyesült Államok más hivatalos személyei rendszeresen kifejezték aggodalmukat felső szintű kormánytisztviselőknek az új vallásügyi törvény és az antiszemitizmus miatt. A nagykövetség számos, a holokauszt oktatásával kapcsolatos kezdeményezést is támogatott.

## **1. fejezet: A népesség vallások szerinti megoszlása**

Az amerikai kormány 2013. júliusi becslése szerint Magyarország népessége 9,9 millió fő. Magyarország kormánya nem gyűjt hivatalos adatokat a vallási hovatartozásról; a 2011. évi népszámlálás azonban tartalmazott egy ezzel kapcsolatos fakultatív kérdést. A válaszok szerint a népesség 37,1%-a római katolikusnak, 11,6%-a reformátusnak, 2,2%-a evangélikusnak és kevesebb, mint 1%-a zsidónak vallotta magát. Ezeket a vallásokat tekintik az ország négy történelmi vallásának. A válaszadók közül 16,7% jelentette ki, hogy egyik egyházhoz sem tartozik, 1,5% ateistának vallotta magát, 27,2% pedig nem válaszolt a kérdésre. A népesség kevesebb, mint 5%-át kitevő vallási csoportok között megtalálhatóak a görög katolikusok, a Hit Gyülekezete (egy pünkösdistá csoport), ortodox keresztény csoportok, egyéb keresztény felekezetek, valamint buddhisták és muzulmánok.

## **2. fejezet: A kormányzat hozzáállása a vallásszabadság kérdéséhez**

### **Jogi-politikai keretrendszer**

Az alkotmány, valamint a törvények és rendelkezések többsége általánosan védelmezi a vallásszabadságot. Az alkotmány rendelkezik a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságáról, amely magában foglalja a vallás szabad megválasztását vagy megváltoztatását; a vallás szabad kinyilvánításának és tanításának jogát; valamint a vallásos tevékenységek egyénileg vagy másokkal közösen, nyilvánosan vagy a magánéletben történő végzésének jogát. Az alaptörvény preambuluma kifejezi a hálát a nemzet első királya iránt, aki ezer évvel ezelőtt a „keresztény Európa” részévé tette az országot, elismeri a kereszténység szerepét a nemzet megtartásában és tiszteletben tartja az országban meglévő vallási hagyományt. Az alaptörvény különválasztja az egyházat és az államot, és úgy rendelkezik, hogy az egyházak önállóak, azonban az állam együttműködik az egyházakkal a közösségi célok terén. Az állampolgároknak joguk van beperelni a kormányt a vallásszabadság alkotmányban rögzített jogának megsértéséért.

A 2011-es egyházügyi törvény módosította a vallási csoportok regisztrációs folyamatát, a korábban a bíróságokhoz rendelt eljárás helyett parlamenti jóváhagyást írva elő a bejegyzés feltételül. A vallási csoportok az országgyűlés emberi jogi és vallásügyi bizottságától kérelmezhetik az elismerést, amennyiben megfelelnek a törvényben felsorolt feltételeknek, többek között a következőknek: legalább 100 éves nemzetközi vagy 20 éves magyarországi történet; legalább 1000

aláírás; vallási tevékenység végzése alapcélként; az egyház hitvallását és rítusait ismertető nyilatkozat; alapszabály; létesítő okirat és belső szabály; valamint megválasztott vagy kinevezett ügyintéző és képviselői szervek. Emellett a vallási szervezet tevékenysége nem lehet alkotmányosértő, nem veszélyeztetheti a nemzetbiztonságot, és nem sértheti meg az alapvető emberi jogokat, köztük a testi és lelki egészséghez való jogot, valamint az élet és az emberi méltóság védelméhez való jogot.

A törvény értelmében az országgyűlési bizottság köteles kikérni a Magyar Tudományos Akadémia elnöke véleményét arra vonatkozóan, hogy a pályázatok teljesítik-e a feltételeket. Ezt követően a bizottság a javaslatban felsorolt vallási közösségek elismerésére vonatkozó törvényjavaslatot nyújt be az országgyűlésnek. Az egyházként való elismeréshez az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatára van szükség. Az országgyűlés nem köteles indokolni, ha elutasítja valamely vallási csoport elismerés iránti kérelmét.

Az egyházügyi törvény melléklete összesen 27 „egyházat, vallásfelekezetet és vallási közösséget” sorol fel. Mivel ez a szám tartalmazza a buddhista és a muzulmán ernyőszervezeteket is, a lista összesen 32 önálló, egyházként elismert vallási csoportot foglal magában. Szerepel a listán a Magyar Katolikus Egyház, a Magyarországi Református Egyház, a Magyarországi Evangélikus Egyház, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (MAZSIHISZ), az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (Chábad), a Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség, a Budai Szerb Ortodox Egyházmegye, a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus, a Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház, a Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye, az Orosz Ortodox Egyház Magyar Egyházmegyéje, a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete, a Magyarországi Baptista Egyház, a Hit Gyülekezete, a Magyarországi Metodista Egyház, a Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége, az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza (mormonok), a Magyarországi Jehova Tanúi Egyház, öt buddhista közösség (amelyeket egyetlen szervezetként ismertek el), valamint két muzulmán közösség (melyeket szintén egyetlen szervezetként ismertek el).

A 2011. évi törvény több mint 350, korábban egyházként bejegyzett vallási szervezet regisztrációját szüntette meg. Az 1990-es törvényi szabályozás alapján a bíróságok azon vallási csoportoknak adhattak „egyházi” jogállást, amelyeket legalább 100 tag hozott létre, amelyek rendelkeztek alapszabállyal és képviselőválasztási szabállyal. A nyilvántartásból kivezetett és egyházi jogállásukat visszaszerezni kívánó csoportok számára a 2011-es törvény előírta, hogy az egyházi státuszt ismételten kérelmezniük kell. 2012-ben az országgyűlés

66 vallási csoport kérelmét utasította el, köztük olyanokét is, amelyek látszólag teljesítették az egyházi jogállás 2011-es törvényben felsorolt alapvető kritériumait.

Az egyházi státuszért benyújtott kérelmek elutasítását országgyűlési határozatban teszik közzé.

A 2011-es törvény értelmében a korábban egyházként elismert csoportok, amelyek kérelmezték e jogállás ismételt megszerzését ám nem kapták meg az ahhoz szükséges országgyűlési jóváhagyást, egyesületi státuszra jogosultak. Azonban az új törvény előírja számukra regisztrációjuk „egyesületre” történő megváltoztatását. További törvényi követelmény, hogy amennyiben valamely csoport elmulasztja az egyesületi jogállás határidőn belüli kérelmezését, vagy ha a bíróság nem adja meg az egyesületi jogállást, akkor a korábbi egyház jogutód nélkül megszűnik, vagyona pedig felszámolás útján az államra száll.

Ha a bíróság elutasítja egy törölt egyház egyesületként való bejegyzése iránti kérelmét, a határozat ellen fellebbezés nyújtható be. Az a vallási csoport, amely nem elismert egyház, a korábbi kérelmétől számított egy év múlva ismételten kérelmezheti elismerését.

Március 1-én az Alkotmánybíróság visszamenőleges hatállyal megsemmisítette a 2011-es egyházügyi törvény egyes részeit, mivel azok sértették a tisztességes eljáráshoz és a bírósági jogorvoslathoz való alkotmányos jogot, s így közvetve a vallásszabadsághoz fűződő jogot és a diszkrimináció tilalmát. Az Alkotmánybíróság bírálta, hogy az országgyűlés kapott felhatalmazást az egyházi státusz megadására, mondván, hogy ez politikailag elfogult döntésekhez vezethet. A testület hangot adott aggodalmának amiatt, hogy az országgyűlésnek nincs indoklási kötelezettsége, ha elutasítja valamely vallási csoport egyházként történő elismerésért beadott kérelmét, továbbá hogy az országgyűlés döntéseire vonatkozóan nincs bírósági jogorvoslati lehetőség. Az Alkotmánybírósági határozat kimondja, hogy azokat a korábban egyházi jogállású csoportokat, amelyek egyházként történő elismerési igényét az országgyűlés elutasította, vagy amelyek ilyen igényt nem nyújtottak be, olyan egyházaknak kell tekinteni, amelyeket a 2011-es egyházügyi törvény nem fosztott meg egyházi jogállásuktól.

Március 11-én az országgyűlés elfogadta az alaptörvény 4. módosítását, amelyben úgy rendelkezett, hogy az országgyűlés egyházként ismerhet el egyes vallási tevékenységet végző szervezeteket, így az olyan egyházakat, amelyekkel az állam a közérdekből együttműködik. A vallási tevékenységet végző szervezeteknek az egyházi jogállás megszerzéséhez egyebek mellett a következő kritériumoknak kell megfelelniük: jelentős ideje kell működniük, rendelkezniük kell társadalmi

támogatottsággal és alkalmasnak kell lenniük arra, hogy az állammal „közösségi célok érdekében” együttműködjenek. A törvénymódosítás lehetőséget ad alkotmányjogi panasz beadására az egyházi törvény azon rendelkezéseivel kapcsolatban, amelyek az egyházak elismerését szabályozzák.

Július 5-én az országgyűlés további módosításokat fogadott el az egyházügyi törvényre vonatkozóan. A változtatások egy része új terminológiát vezet be, megtartva azt a kettős rendszert ahol a „vallási közösség” általános kifejezés, amely egyaránt utal az országgyűlés által elismert „bevett egyházakra” és a „vallási tevékenységet végző szervezetekre”. Az új jogszabályok továbbra is az országgyűlés kezében hagyják az egyházi státusz elismerésének jogát, de csökkentik az elismert egyházak és az egyházként el nem ismert vallási szervezetek jogai és privilégiumai közötti főbb különbségeket.

A törvénymódosítás értelmében az adminisztratív kritériumokat az emberi erőforrások minisztere (EMMI) határozza meg, míg az inkább szubjektív követelményeket a parlament (pl. hogy valamely hivatalos egyház tevékenysége nem jelenthet nemzetbiztonsági kockázatot, nem sértheti a fizikai és szellemi egészséghez való jogot, az élet védelmét és az emberi méltóságot). Az új rendelkezések az egyházi jogállás megadásának előfeltételeként legalább 100 év nemzetközi működést vagy 20 év magyarországi fennállást írnak elő. Az előbbi esetben a hivatalos egyháznak külföldi kötődését legalább két másik, hasonló hitet gyakorló és más országban elismert egyházzal kell tanúsíttatnia, míg az utóbbi esetben taglétszámának el kell érnie a teljes népesség 0,1 százalékát, vagyis hozzávetőlegesen 10 000 főt. Emellett a módosítás pontosabb feltételeket határoz meg a parlament számára annak eldöntéséhez, hogy valamely hivatalos egyház alkalmas-e a közösségi célok érdekében történő együttműködésre. Így döntési kritériumként figyelembe kell venni egyebek mellett a vallási csoport alapító okiratát, a tagok számát, a közszolgáltatásokat nyújtó intézményi hálózatot és a szélesebb társadalmi csoportok hozzáférését e szolgáltatásokhoz.

Az új módosítás előírja, hogy a hivatalos egyházi státuszért folyamodó vallási szervezeteknek az emberi erőforrások miniszteréhez kell benyújtaniuk kérelmüket, akinek 60 napja van eldönteni, hogy a csoport teljesíti-e az adminisztratív kritériumokat. A törvénymódosítás – új elemként – kötelezi a szakminisztert, hogy a döntés előtt konzultáljon jogással, vallástörténésszel, vallástudóssal vagy szociológussal, és döntését a bíróság felülvizsgálhatja. Emellett a módosítás megváltoztatja az Alkotmánybíróság által megsemmisített eljárási rendet, amelyben a parlament emberi jogi bizottságának ki kellett kérnie a Magyar Tudományos Akadémia elnökének véleményét arról, hogy a kérelmezők megfeleltek-e a kritériumoknak. A korábbi eljárási rend abban is módosult, hogy megjelent az alkotmánybírósági jogorvoslat lehetősége azokban az esetekben, ahol a miniszteri

döntés szerint nem teljesülnek az adminisztratív feltételek. A szakminiszter döntése után az emberi jogi bizottságnak 60 napja van arra, hogy a kérelmezőt nyilvános meghallgatásra hívja és hogy indítványozza az országgyűlésben annak elismerését, hogy a csoport teljesíti az adminisztratív követelményeket. Az egyházi státusz megadására vonatkozó kérelemről az országgyűlésnek 60 napon belül, kétharmados többséggel kell döntenie.

A kérelmet elutasító országgyűlési határozat fellebbezhetősége érdekében az új módosítás megköveteli, hogy az egyházi státusz kérelmezésének elutasítását részletesen meg kell indokolni, továbbá lehetővé teszi az érintett szervezet számára, hogy az elutasító döntés meghozatalától számított 15 napon belül kérje annak alkotmánybírói felülvizsgálatát. A parlament abban a tekintetben is módosította a törvényt, hogy feljogosította az Alkotmánybíróságot az egyházi elismerés országgyűlési eljárásának törvényességi vizsgálatára. Ezzel megnyitotta az utat az országgyűlési döntéshozatali eljárást érintő alkotmányossági panaszok előtt, amely panaszok azonban nem érinthetik a döntés lényegét. A törvénymódosítás után is megmarad az egyéves moratórium, amelyet az elutasított elismerési kérelmet benyújtó szervezeteknek az ismételt benyújtás előtt ki kell várniuk.

A módosított törvény szerint a vallási szervezetek regisztrációja lényegesen kevesebb feltételhez kötött, mint az elismert egyházi jogállás kérelmezése. Az új szabályok alapján csak a Fővárosi Törvényszék jogosult vallási szervezeteket bejegyezni. A bíróság nem utasíthatja el a regisztrációs kérelmeket, ha a vallási szervezetnek legalább 10 alapító tagja van, akiknek az elsődleges célja olyan vallási tevékenység folytatása, amely nem sérti az alkotmányt, nem sért más törvényeket valamint nem sérti egyéb közösségek jogait.

Az új egyházi törvénnyel való harmonizáció érdekében az országgyűlés szeptember 16-án elfogadta az alaptörvény ötödik módosítását. A módosítás kimondja, hogy a vallási csoportoknak indítványozniuk kell az állammal történő együttműködést közösségi célok elérése érdekében. Az indítvány elfogadásáról az országgyűlés dönt. Azok a vallási közösségek, amelyeket a parlament együttműködésre alkalmasnak fogad el, meghatározott jogokkal rendelkező „elismert egyházként” működhetnek.

Az „egyházi” jogállás az elismert vallási csoportok számára bizonyos privilégiumokkal is jár, mint pl. a különféle állami forrásokhoz történő automatikus hozzáférés vagy a vallási tevékenységhez kötődő pénzügyi működés ellenőrzések alóli mentesége. Az elismert egyházak és egészségügyi, oktatási vagy szociális közszolgáltatásokat nyújtó társult intézményeik (amelyek belső

egyházi jogi személynek minősülnek) automatikusan hozzáférnek az alap és kiegészítő állami támogatásokhoz.

Másrészről a vallási szervezetek számára engedélyezett, hogy átvegyenek vagy létrehozzanak állami szolgáltató intézményeket, azonban esetükben az elismert egyházakéval azonos szintű állami finanszírozás biztosítása továbbra is eseti kormánydöntés függvénye marad.

Az adófizetők személyi jövedelemadójuk 1 százalékát felajánlhatják valamelyik elismert egyháznak, amely ezzel megegyező mértékű forrást kap az államtól. Az egyesületi státuszú vallási csoportok a civil szervezetekkel állnak versenyben a személyi jövedelemadóból a civil társadalmi szervezeteknek adható másik 1 százalékért.

Az adófelajánlásból szerzett összegeket az elismert egyházak és a vallási szervezetek egyaránt felhasználhatják vallási szolgáltatást nyújtó személyek bérezésére, azonban csak az elismert egyházak tisztviselői mentesülnek a személyi jövedelemadó fizetése alól. A vallási tevékenységekre nyújtott állami források felhasználását az elismert egyházaknál az állam nem ellenőrizheti, míg vallási szervezeteknél azt az Állami Számvevőszék felügyeli.

Emellett az elismert egyházak olyan nem pénzügyi előnyöket is élveznek, amelyek a vallási szervezetek számára nem elérhetők. Ilyen előny az állami iskolákban és magasabb szintű oktatási intézményekben folytatott kötelező hitoktatási tevékenységre, valamint a táborigény, fegyintézet és kórházi lelkeszi szolgálatra vonatkozó engedély.

Továbbá az elismert egyházak szélesebb jogalappal rendelkeznek jogállásuk megőrzésére. Egy elismert egyház akkor szűnik meg jogutód nélkül, ha feloszlatja magát, vagy ha tevékenységét beszünteti és vagyonának felosztásáról nem rendelkezik. Az Alkotmánybíróság is kiadhat olyan állásfoglalást – ehhez kétharmados parlamenti támogatás szükséges – hogy az elismert egyház tevékenysége alaptörvényt sért. Ilyen esetben az elismert egyház vagyona az államra száll és azt közszolgáltatások finanszírozására kell fordítani. Ezzel szemben a vallási szervezetek ügyészi indítványra is megszüntethetők, ha a szervezet tevékenysége sérti az alaptörvényt és ezért felosztását a bíróság elrendeli.

Függetlenül attól, hogy az országgyűlés egyházként ismeri-e el, minden vallási csoport jogosult hivatalos elnevezésében az „egyház” szót használni. Mind az elismert, mind a nem elismert egyházak tisztviselői azonos jogokat és jogi



védelmet élveznek (pl. nem kötelesek felfedni olyan információt, amely hitéleti szolgálatuk során jutott tudomásukra). Szintén egyenlő védelmet kapnak az elnevezések, jelképek, szertartások, épületek és temetők. Vallási csoport tevékenységét állami hivatal nem határozhatja meg és nem felügyelheti. Hitelvéit, belső szabályait és alapszabályát az állam nem vizsgálhatja, nem módosíthatja, és nem juttathatja érvényre.

Az egyházi jogállását elvesztő és egyesületté váló vallási csoport tulajdonában álló földterület a jogutód egyesületé marad. A regisztrációból kivezetett és immár egyesületként elismert korábbi egyház számára azonban tilos újabb mezőgazdasági terület megszerzése.

Az egyházi törvény mind az egyházak, mind a vallási szervezetek számára engedélyezi, hogy a központi kormányzattal kötött hivatalos átadási megállapodás alapján átvállalják állami iskolák működtetését. Az átadást kezdeményezheti önkormányzat, vallási csoport vagy iskolai irányító testület, de az csak akkor hajtható végre, ha a kijelölt vallási csoport meg tudja szerezni a szülők és a nagykorú diákok legalább 50 százalékának támogató aláírását.

Szeptember 1-i hatállyal a kormány kötelező jelleggel bevezette az állami iskolák első és ötödik osztályában a heti egy óra vallási vagy etikai oktatást. A tanulók választhatnak valamely hivatalosan elismert egyház által tartott hittanóra, és az iskolai tanárok által tartott általános etika tanfolyam között. Az egyházak jogosultak saját maguk elkészíteni a tankönyvet és meghatározni a tananyagot. A magániskolák nem kötelesek bevezetni a kötelező hittan-vagy etika-oktatást. Az 2013-14-es tanévben az első osztályosok 52 százaléka választott hittant és 48 százaléka etika-oktatást, míg az ötödikesek 58 százaléka döntött az etikaórák és 42 százaléka a hittan-tanulás mellett.

A nem elismert vallási szervezetek nem jogosultak a kötelező tanterv keretében vallási oktatást nyújtani, de a tanulók vagy a szülők kérésére kínálhatnak tananyagot kívüli vallási oktatást állami iskolákban. A választható hitoktatási alkalmakat általában a vallási szervezetek képviselői tartják az iskolai létesítményekben, a rendes iskolaidőn túl.

A közoktatási intézményt működtető egyházak és vallási szervezetek az ilyen intézményeknek általában járó „normatív támogatást” kapják az államtól, de „kiegészítő állami támogatásra” csak az egyházak jogosultak automatikusan. A törvény az egyházi jogállásból kikerült és vallási szervezetként elismert vallási csoportok az emberi erőforrások miniszteréhez nyújthatnak be igényt kiegészítő állami támogatásra. A kérelmekről a szakminiszter dönt a járási kormányhivatal és

a helyi önkormányzat (vagy kisebbségi oktatási intézmény esetén a nemzeti kisebbségi önkormányzat) javaslata és a kérelmező azon ígérete alapján, hogy átvállal az államtól szolgáltatásokat. Az állam kétévente ellenőrzi az egyházi iskolákat, hogy garantálja az állami iskolákban biztosítottak megfelelő színvonalat.

Az állam és a Római Katolikus egyház viszonyát a Vatikánnal 1990-ben, 1994-ben és 1997-ben kötött egyezmények szabályozzák. A szabályozott kérdések körébe tartozik a közszolgáltatások és a vallási tevékenységek finanszírozása, valamint az állam által a kommunista korszakban államosított vagyokra vonatkozó igények rendezése. Ezek az egyezmények keretként szolgálnak az állam és más vallási csoportok közötti kapcsolatok szabályozására is. Május 14-én a vatikáni-magyar vegyesbizottság befejezte a három éven át tartó tárgyalássorozatot és megállapodott az 1997-es kétoldalú egyezmény – az aktuális jogszabályi környezetet tükröző – módosításában. Október 21-én a kormány és a Vatikán aláírta az új kétoldalú megállapodást, amelyet a parlament december 2-án ratifikált.

Ha valaki erőszakkal vagy fenyegetéssel korlátoz egy másik személyt vallása szabad gyakorlásában, ezzel bűncselekményt követ el, amely három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. Ha valakit vallási hovatartozása miatt támadás ér, akkor a bűncselekmény öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. A büntető törvénykönyv a papi rend tagja ellen elkövetett erőszakot „közszolgálatot ellátó személy” elleni erőszaknak tekinti, és a bűncselekményt súlyosabban, tíz évig terjedő börtönbüntetéssel sújtja.

Az, aki nyilvánosan gyűlöletre uszít valamely nemzeti, etnikai, faji, illetve vallási csoport ellen, büntett elkövetéséért három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. Továbbá a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási hovatartozás miatt elkövetett fizikai támadás bűncselekménynek minősül, amely öt évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható.

A törvény automatikusan felfüggeszti annak a parlamenti képviselőnek a mentelmi jogát, akik gyűlöletet szít valamely közösség ellen, megsérti a nemzeti jelképeket, vagy nyilvánosan tagadja a kommunista vagy a nemzetiszocialista rendszer által elkövetett bűnöket.

A magyar törvények tiltják a holokauszt, illetve a nemzetiszocialista és kommunista rendszerek által elkövetett népirtás és egyéb bűnök nyilvános tagadását, megkérdőjelezését vagy elbagatellizálását, és e cselekedeteket a törvény három évig terjedő szabadságvesztéssel bünteti.

A büntető törvénykönyv tiltja az önkényuralmi jelképek, különösen a horogkereszt, az SS-jelvény, a nyilaskereszt, a sarló-kalapács és az ötágú vörös csillag közszemlére vételét. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) 2008-ban és 2011-ben hozott határozatai alapján a tilalom ellentétes az Európai Emberi Jogi Egyezményvel. Február 19-én az Alkotmánybíróság április 30-i hatállyal megsemmisítette a büntető törvénykönyv azon rendelkezéseit, amelyek tiltották az nemzetiszocialista és a kommunista diktatúrák önkényuralmi jelképeinek használatát. A bíróság azzal érvelt, hogy a törvény a jelképhasználatot általában bünteti, a célzatnak, az elkövetés módjának vagy a kiváltott eredménynek a figyelembevételével, s ezzel megengedhetetlen mértékben korlátozza a szólásszabadságot. Április 22-én az országgyűlés módosította a büntető törvénykönyvet, ismételten bevezetve az önkényuralmi jelképek nyilvános használatának tilalmát – jóllehet pontosabban körülhatárolt korlátozásokkal. A jogszabály kimondja, hogy a horogkereszt, SS-jelvény, nyilaskereszt, sarló-kalapács, ötágú vörös csillag vagy ezeket ábrázoló jelkép viselése, közszemlére tétele és terjesztése – ha az az önkényuralmi rendszerek áldozatainak emberi méltóságát vagy kegyeleti jogát sértő módon történik – május 1-i hatállyal vétségként büntethető.

Mind a február 11-én elfogadott és március 14-én hatályba lépett új polgári törvénykönyv, mind az alaptörvény március 11-én elfogadott negyedik módosítása bevezetett „gyűlöletbeszéd” elleni rendelkezéseket. E rendelkezések célja, hogy „megvédjék a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságát.” Az alaptörvény új rendelkezései jogorvoslati lehetőséget is biztosítanak az egyéneket és közösségeket sértő „gyűlöletbeszéd” eredő igények bíróság előtti érvényesítésére.

Az állam tábori lelkészi szolgálatot működtet a négy történelmi vallási csoport számára. Bármely egyházhoz vagy vallási egyesülethez tartoznak is, a katonák jogosultak nyilvánosan vagy a magánéletükben szabadon gyakorolni vallásukat. A tábori lelkészi szolgálatot a Honvédelmi Minisztérium finanszírozza és tartja fenn.

A büntetés-végrehajtási intézetek kötelesek biztosítani a rabok számára a szabad vallásgyakorlás jogát. Ugyanakkor az ügyész vagy a bíró a büntetőeljárás során ezt a jogot korlátozhatja. A fogvatartottak korlátlan kapcsolattartásra jogosultak a bejegyzett egyházak képviselőivel. A különleges biztonsági körletben elhelyezett elítélt kizárólag egyéni lelki gondozásban részesülhet, és nem vehet részt a közösségi vallási programokon. Az állam Börtönlelkészi Szolgálat, amely a büntetés-végrehajtási intézetekben folytat vallási tevékenységet, a történelmi vallási csoportokat foglalja magában, melyek mindegyike korlátlan belépési joggal

rendelkezik a büntetés-végrehajtási intézményekbe annak érdekében, hogy vallási szolgáltatásokat nyújtson a raboknak. Más bejegyzett egyházak és a vallási egyesületek a börtönhatóságok belátása szerint kaphatnak engedélyt a belépésre. Ha az engedély iránti kérelmet elutasítják, fellebbezés nyújtható be a Belügyminisztériumhoz.

A kormány tagja a Nemzetközi Holokauszt Emlékezési Szövetség (IHRA) (korábbi nevén Nemzetközi Együttműködés a Holokauszt Oktatásért – Emlékezés és Kutatás Munkacsoport) elnevezésű szervezetnek. Október 11-én a magyar kormány nyerte el az IHRA 2015-től kezdődő soros elnökségét.

### **Kormányzati tevékenység**

A vallási csoportok állami regisztrációs folyamata továbbra is kiváltotta a vallási kisebbségek panaszait. A kormány intézkedéseket fogantatosított a nemzetközi és hazai megfigyelőktől érkezett komoly aggodalmak egy részének orvoslására. A kormány kritikussai továbbra is úgy látták, hogy az egyházi jogállás megszüntetése és megadásának új feltételrendszere a vallási csoportok közötti diszkriminációt eredményez és átpolitizálja az elismerési folyamatot. Zsidó csoportok aggodalmuknak adtak hangot a II. Világháborús személyek rehabilitálására tett kísérletek, valamint a Jobbik párt országgyűlési képviselőinek antiszemita kijelentései miatt.

Június 17-én az Európa Tanács Velencei Bizottsága közzétette az alaptörvény negyedik módosításáról alkotott véleményét, amely részben megismételte a bizottság 2012-es, egyházi törvényt érintő állásfoglalásának főbb megállapításait. A bizottság ismételten kritikával illette az egyházak parlamenti elismerésének és a regisztrációja törlésének folyamatát, mivel az „többé vagy kevésbé elkerülhetetlenül politikai megfontolásokra épül.” A bizottság megjegyezte, hogy az elismerési eljárás nem nyújt „elégleges biztosítékokat a törvény semleges és pártatlan alkalmazására”, az alkalmazott kritériumok „nem világosak” és az eljárás „teljes mértékben átláthatatlan.” A vélemény megállapította, hogy a „közösségi célokért történő együttműködésre való alkalmasság” új kritériuma nem meghatározott és túl tág teret biztosít az Országgyűlés számára ahhoz, hogy ezt a kitélt egyes vallások előnyben részesítésére használja fel. Emellett az alkotmányjogi panasz bevezetése – ha az pusztán eljárásjogi jogorvoslat – továbbra is „elégtelen”, mivel nem biztosít fellebbezési lehetőséget az elismerés elutasítása ellen.

A Velencei Bizottság üdvözölte a kormány erőfeszítéseit a zsidó közösség ellen

irányuló gyűlöletbeszéd visszaszorítására, de kritikával illette a törvényt, mert az nem határozta meg kellőképpen a tiltás hatókörét.

Az egyházi törvény júliusi módosításával a kormány orvosolta a Velencei Bizottság véleményében megfogalmazott kritikák egy részét. A módosítások átláthatóbbá tették a döntéshozatali folyamatot, de megtartották az országgyűlés szerepét az elismerési folyamatban. A kormány kijelentette, hogy az egyházak országgyűlési elismerése nem gátol meg más vallási közösségeket a szabad vallásgyakorlásban.

Az év végéig 177 csoport (köztük több egyházmegye és szerzetesrend) kapcsolódott a 32 elismert egyház valamelyikéhez. Az EJEK-nél 17, korábbi egyházi jogállását elvesztő szervezet újbóli elismerési kérelme volt folyamatban. Ezeket a kérelmeket 2012-ben nyújtották be diszkrimináció és a vallásszabadság megsértése miatt. Három kivezetett egyház fordult beadvánnyal az Alkotmánybírósághoz a vallási szervezetként történő bejegyzés érdekében. E beadványok az év végén még folyamatban voltak, s további nyolc, a Fővárosi Törvényszék által az Alkotmánybírósághoz intézett beadvány volt hasonló státuszban. A beadványok korábbi egyházi jogállásukat elvesztő szervezetekhez kötődnek, amelyek a megadott határidőig elmulasztották vallási egyesületként történő bejegyzésüket kérelmezni, s így a bíróság törvényi kötelezettségének eleget téve megszüntette jogállásukat.

Az Alkotmánybíróság március 1-i, a 2011-es egyházi törvény egyes részeit visszamenőleges hatállyal megsemmisítő határozata alapján 26 regisztrációját elvesztő vallási csoport kérelmezte a szakminiszternél, hogy kerüljön vissza az elismert egyházak hivatalos listájára és így visszaszerezze korábbi jogállását. A szakminiszter elutasította a kérelmeket, mondván, hogy csak a parlament vehet fel új vallási csoportot az elismert egyházak listájára. Időközben 10 vallási csoport indított bírósági eljárást a miniszter elutasító válasza ellen. Az év végén a perek folyamatban voltak.

Az egyházi törvény július 5-i módosításával összhangban az emberi erőforrások minisztere szeptember 1-én közzétette annak a 73 vallási közösségnek a listáját, amelyek jogosultak egyházi regisztrációs kérelmüket 30 napon belül újra beadni. A 73 közösség között volt 17 egyházi jogállásától megfosztott csoport, amelyek a 2011-es egyházi törvény ellen panasszal éltek az Alkotmánybíróságnál és 56 olyan egyház, amely nem nyújtott be alkotmányjogi panaszt azt követően, hogy ismételt regisztrációs kérelmét az országgyűlés 2012-ben elutasította. Az október 1-i határidőig a 73 vallási közösségből huszonhét adott be kérelmet a minisztériumhoz. Ügyük az év végi állapot szerint folyamatban volt. Az a fennmaradó 46 egyház, amely a határidőig nem kérelmezte az újbóli regisztrációt, a törvény értelmében vallási egyesületté alakult át.

A Magyar Evangéliumi Testvérközösség (MET) továbbra is vitatta az egyházi státusz elvesztését, vallási egyesületként történő bejegyzés még folyamatban volt. Bár a MET 14 iskolát, nyolc óvodát, egy főiskolát, öt idősek otthonát, három hajléktalan szállót és egy leányanya-otthont üzemeltet, a csoport a 2012-es pénzügyi évben nem részesült sem az egyházaknak adható 1 százalékos személyijövedelemadó-felajánlásokból, sem a szociális és oktatási intézményeiknek adható kiegészítő állami támogatásból. Október 1-én a MET több mint 17 000 tag által aláírt beadvánnyal fordult az Emberi Erőforrások Minisztériumához, kérve az elismert egyházi jogállás megszerzési folyamatának újraindítását. November 28-án az emberi erőforrások minisztere levélben tájékoztatta a MET vezetőjét, hogy a törvényi előírásnak megfelelően „szakértőt” bízott meg a kérelmező alkalmasságának felmérésére (20 éves magyarországi működés, vallási tevékenység mint alapcél, hitvallás és rítusok formális rögzítése). A miniszteri levél arról is tájékoztatta a csoportot, hogy a törvényben megjelölt 60 napos ügyintézési idő, amely a miniszter rendelkezésére áll a döntés meghozatalára csak a szakértői vélemény elkészülése után kezdődik. A MET ügye mind az EJEB-nél, mind az Alkotmánybíróságnál még folyamatban volt.

Július 4-én az Európai Parlament Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottsága jelentést fogadott el az alapvető jogok, normák és gyakorlatok magyarországi helyzetéről (az ún. „Tavares jelentés”). A jelentés „aggodalommal jegyezte meg” hogy „az Alaptörvény negyedik módosítása az Országgyűlésre ruhazza a vallási tevékenységet végző egyes szervezetek egyházként történő elismerésére vonatkozó, sarkalatos törvények révén gyakorolt hatáskört anélkül, hogy előírná számára az elismerés elutasításának indokolására irányuló alkotmányos kötelezettséget, ami hátrányosan befolyásolhatja az állam azon kötelezettségét, hogy a különböző vallásokkal és világnézetekkel szembeni viszonyában semlegességet és elfogulatlanságot tanúsítson.”

Zsidó és emberi jogi szervezetek aggodalmuknak adtak hangot azon folytatódó tendencia miatt, hogy a kormányzó pártok képviselői helyi és országos szinten is olyan látszatot keltenek, mintha támogatnák egyes történelmi személyek hírnevének rehabilitációját, köztük olyan írók, költők és politikusokét is, akik köztudottan antiszemita nézeteket vallottak és támogatták a nácizmust. A zsidó közösség egyes tagjai kijelentették, hogy a kormány kettős beszédet folytatott azzal, hogy elítélte a társadalomban meglévő antiszemitizmust miközben elnézte ilyen személyek rehabilitációját vagy abban aktívan részt vett.

Zsidó csoportok továbbra is kritikával illették a kormány által 2012-ben elfogadott nemzeti kerettantervet. Bár e csoportok dicsérték a tanterv kialakítóit

azért, hogy beépítették a tanmenetbe az antiszemitizmusról, az ország zsidó közösségének történelméről és Izrael államról adott véleményüket, de bírálták őket amiatt, hogy bekerültek a tantervbe a II. Világháborús korszak széles körben antiszemitanak tekintett írói, mint Nyíró József, Wass Albert és Szabó Dezső. Kormánytisztviselők azzal érveltek, hogy az írókat kizárólag irodalmi munkásságuk alapján kell értékelni és politikai tevékenységük bemutatása a megfelelő kontextusban történik. Néhány zsidó vezető továbbra is aggódik az említett írók tankönyvi bemutatásának módja miatt. Az új tankönyvek megvitatása még az év végén is tartott.

Önkormányzati tisztviselők és politikai vezetők tovább folytatták erőfeszítéseiket a II. Világháborús korszak számos, antiszemitizmushoz köthető személyiségének hírneve rehabilitációja érdekében. E személyiségek között van Horthy Miklós, akinek kormányzása alatt többszázezer magyar állampolgár zsidót deportáltak haláltáborokba, valamint az antiszemita írásairól ismert Tormay Cécile író.

Szeptember 1-én Lezsák Sándor, az országgyűlés alelnöke és egyben a kormányzó Fidesz párt frakcióvezető-helyettese is, hivatalos minőségében részt vett a Horthy Miklós egykori kormányzó újratemetésének 20. évfordulója alkalmából rendezett kenderesi megemlékezésen. Beszédében Lezsák kijelentette, hogy „az újratemetés történelmi elégtétel volt, de ezzel nem elégedhetünk meg.” Őva intett a „történelmi bűnözőktől”, akik próbálták eltávolítani a levéltárakból és a nemzet emlékezetéből „azokat a tényeket, amelyeket nekünk kötelességünk újra föltárni.” Javasolta kutatóintézet felállítását Horthy Miklós és családja életének tanulmányozására.

A május 5-7. között Budapesten tartott Zsidó Világkongresszus (WJC) megvitatta az Európa több országában, így Magyarországon is erősödő antiszemitizmust. A nyitóvacsorán tartott beszédében Orbán Viktor miniszterelnök kijelentette, hogy „A mai magyar kereszténydemokrata kormány erkölcsi kötelességének ... tekinti, hogy fellépjen és zéró toleranciát hirdessen az antiszemitizmussal szemben.” Május 4-én a Jobbik párt cionizmus elleni tiltakozó demonstrációt tartott a WJC kapcsán néhány száz résztvevővel. Három férfi antiszemita szólamokat kiabált és náci tisztelgést használt. Május 6-án a Pesti Központi Kerületi Bíróság gyorsított eljárásban elítélte a három támadót közösség tagjai ellen elkövetett erőszakért. Az egyik vádlott, aki a bűncselekmény idején próbaidőn volt, hároméves börtönbüntetést kapott. A másik két vádlott büntetése kétéves, három évre felfüggesztett szabadságvesztés lett.

Július 23-án a miniszterelnöki hivatal szerződést kötött a Tett és Védelem Alapítvánnyal (TEV), amelynek értelmében a kormány 42,5 millió Ft (197 000

USD) összeget ad az alapítványnak a magyarországi antiszemita incidensek monitorozásáért. Amellett, hogy megállapításait havonta publikálja, a TEV jogi tanácsadást nyújtott az antiszemita incidensek áldozatainak.

Október 1-én és 2-án a Tom Lantos Intézet konferenciát tartott „Zsidó élet és antiszemitizmus a mai Európában” címmel, amelynek egyik támogatója a kormány volt. A konferencián tartott beszédében Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettes kijelentette, hogy „tudjuk, hogy felelősek vagyunk a holokausztért. Ezt a felelősséget nem hárítjuk el.” Martonyi János külügyminiszter záróbeszédében megismételte, hogy a magyar holokausztot magyarok követték el magyarok ellen, az elkövetők és az áldozatok egyaránt magyarok voltak, „számunkra ez a legnagyobb nemzeti trauma, amivel szembe kell nézni. Elfogadjuk a felelősséget.” Zsidó közösségi képviselők üdvözölték a két miniszter beszédét és példa nélkülinek nevezték őket abban a tekintetben, hogy először hangzott el magas szintű kormányzati beismerés a magyar hivatalos személyek holokausztban játszott szerepéről. Heisler András MAZSIHISZ-elnök a konferencián tartott beszédében Navracsics miniszterelnök-helyettes mondatait „nagyszerű politikai nyilatkozatnak” nevezte és hozzátette, hogy „ha a magyar politikusok ebben a szellemben cselekednek és a kormányzati intézmények ebben a szellemben működnek, akkor a zsidó közösségnek kevesebb oka lesz a félelemre saját országában.”

A parlamenti helyek 12 százalékát birtokló Jobbik párt tovább folytatta az antiszemita retorikát, amelyet gyakorta anticionizmusként tüntetett fel. A kormánytisztviselők rutinszerűen felszólaltak a Jobbik-tagok parlamenti ülésteremben és másutt elhangzott antiszemita kijelentései ellen. A házelnök gyakorolta a január 1-től hatályos módosított házszabály adta lehetőséget, amely szerint bírságot szabhat ki parlamenti képviselőkre, ha azok megsértik az országgyűlés, valamely személy, csoport – kiemelten nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösség – méltóságát. Szeptember végéig a házelnök három alkalommal bírságolta meg Novák Előd Jobbik-tagot, mert a „cionista” szót pejoratív szövegösszefüggésben használta beszédeiben.

Május 23-én egy, iskoláskorú gyermekek auschwitzi látogatásának parlamenti megvitatása során a Jobbik egyik tagja, Gaudi-Nagy Tamás kijelentette, hogy „sok kritika hangzott el azzal kapcsolatban, hogy az ott bemutatott események teljes összhangban vannak-e a történelmi tényekkel.” Rogán Antal, a Fidesz frakcióvezetője határozottan elítélte a megjegyzést. Az ellenzéki MSZP feljelentést tett az ügyészségen, de a főügyész elutasította, hogy lépéseket tegyen. Június 10-én Gaudi-Nagy Tamás megismételte pártjának kétségeit azzal kapcsolatban, hogy mennyire valószínű az auschwitzi emlékhely. Június 26-án a parlament elfogadta



azt a rendeletet, amely a nemzeti tanterv részeként javasolja az iskolai látogatásokat a budapesti Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely (HDKE) múzeumba, az Auschwitz-Birkenau emlékhelyre és más, holokauszthoz kapcsolódó helyszínekre. November 4-én a parlament elfogadta a június 26-i rendelet módosítását, bevezetve a „részleges költségtérítést” azon iskolák számára, amelyek holokauszthoz kapcsolódó helyszínekre szerveznek látogatásokat.

Június 18-án a Jobbik parlamenti képviselői, Novák Előd és Kovács Enikő bejelentették, hogy anticionista parlamenti csoportot alakítanak. Ugyanazon a napon Kövér László házelnök azzal reagált, hogy ígéretet tett arra, betilt minden anticionista „vagy ehhez hasonló provokatív, Magyarország nemzeti érdekeit sértő egyéb képviselői csoportosulást.” Június 19-én a Jobbik parlamenti képviselői bejelentették, hogy nem állt szándékukban anticionista csoportot alkotni, csak a szólásszabadság határait kívánták tesztelni.

Január 17-én Lázár János, a miniszterelnöki hivatalt vezető államtitkár vezetésével megtartotta alakuló ülését a kormány által létrehozott Magyar Holokauszt–2014 Emlékbizottság. Lázár kijelentette, hogy „kormány kiemelten fontosnak tartja a szembenézést és a bocsánatkérést, amely a kommunista diktatúra alatt elmaradt, [...] hiszen a szörnyű tettek elkövetői között voltak magyarok, de akik elszenvedték, mindannyian magyar honfitársak voltak.” Az emlékbizottság tagja többek között a kormányzat több képviselője, zsidó gyülekezetek, zsidó civil szervezetek vezetői, az Országos Roma Önkormányzat vezetője, a négy „történelmi egyház” képviselői és külföldi országok nagykövetei. Az emlékbizottság deklarált feladata a magyar holokauszt áldozatok deportálásának 2014. évi hetvenedik évfordulójáról történő megemlékezés szervezése és előkészítése volt. Az év során az emlékbizottság öt alkalommal ülésezett.

Január 30-án a Fővárosi Törvényszék helyben hagyta a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2012-ben hozott határozatát, amely az első holokauszt-tagadási ügyben született azóta, hogy a bűncselekmény 2010-ben a büntető törvénykönyvbe került. Az eset jegyzőkönyve szerint a 42 éves vádlott egy transzparenst tartott a magasba egy 2011-es demonstráción, amelyen „A holokauszt nem történt meg” felirat volt olvasható héber nyelven. A bíróság 18 hónap – három évre felfüggesztett – börtönbüntetésre ítélte az elkövetőt, akit próbára bocsátott. A bíró azt is elrendelte, hogy a próbaidő alatt az elkövető vagy látogasson el legalább három alkalommal a HDKE-be majd írásban közölje gondolatait, vagy ennek alternatívájaként tegyen látogatást Auschwitzban vagy a Jad Vasem emlékhelyen és írja le gondolatait.

Június 18-án az ügyészség vádat emelt Csatáry László ellen a Fővárosi Törvényszéken, mert 1944-ben aktívan közreműködött közel 12 000 ember

deportálásában egy kassai internáló táborból. Július 8-án a bíróság felfüggesztette az eljárást azzal az indokkal, hogy Csatáry Lászlót egy másik bíróság már elítélte a vádindítványban megfogalmazott cselekményekért. Az ügyészek fellebbezése nyomán július 31-én a Fővárosi Fellebbviteli Bíróság elrendelte, hogy az első fokon eljáró bíróság vigye tovább az eljárást. Augusztus 10-én az akkor 98 esztendőes Csatáry elhunyt, ezzel a bírósági eljárás lezárult.

A kormány folytatta a kárpótlási törvény nyomán érkezett beadványoknak a feldolgozását. A jogszabály engedélyezte kárpótlási igény benyújtását olyan személyek számára, akiknek közvetlen hozzátartozójuk a holokauszt során vagy szovjet munkatáborban vesztette életét; a kormányzati hatóságok politikai indítékkal elkövetett cselekménye következtében halt meg 1939 és 1989 között; vagy a második világháború alatt faji, vallási vagy politikai megkülönböztetés miatt kényszermunkát végzett. A kormányhoz több mint 97 600 igény érkezett a 2006-os határidőig. Az év végéig a kormány 17 190 kérelmezőnek hozzávetőlegesen 3,2 milliárd forintot (14,8 millió USD) fizetett ki az igények alapján.

Július 13-án a miniszterelnöki hivatal megállapodásra jutott a Conference on Jewish Material Claims against Germany (Claims Conference) szervezettel 1,2 milliárd Ft (5,6 millió USD) szétosztásáról külföldön élő magyar holokauszt-túlélők között. A megállapodással lezárult az a mintegy két évig tartó vita, amely a Claims Conference által benyújtott – a külföldön élő túlélőknek 2008-2010 között kiosztott 1,8 milliárd Ft (körülbelül 8,3 millió USD) kárpótlási összeggel kapcsolatos – költségelszámolás számviteli bizonylatairól szólt. Az összeg ahhoz a 2007-es megállapodáshoz kapcsolódott, amelyet a Zsidó Kárpótlási Világszervezettel (World Jewish Restitution Organization) kötött a magyar kormány. A megállapodás szerint a kormány öt év alatt 21 millió USD összeget fizet Magyarországon és külföldön élő holokauszt-túlélők kompenzációjára. A megállapodás értelmében az összeg egyharmada a belföldi túlélőknek jár, míg kétharmadát a Claims Conference-nek kellett szétosztania a külföldön élő túlélők között. A végleges megállapodás értelmében a felek a KPMG nemzetközi könyvvizsgáló cég magyarországi tagvállalatát bízták meg a kifizetési folyamat felügyeletével. Az év során a MAZSOK elvégezte a teljes, öt évre járó 1,8 milliárd Ft (8,3 millió USD) kárpótlási összeg szétosztását a belföldi túlélők között. Mivel július 11-én a Claims Conference is megkapta az 5,6 millió USD-t, hogy azt szétossza a külföldön élő túlélők között, várhatóan az ugyanennek a körnek járó kárpótlás 2011-es és 2012-es részének szétosztása előtt is megnyílik az út, és az 2014-ben befejeződhet.

2012 decemberében a kormány úgy döntött, hogy 2013. január 1-i hatállyal

átlagosan 50 százalékkal megemeli a hozzávetőlegesen 8 000 holokauszt-túlélőnek fizetett nyugdíj-kiegészítést, majd azt ugyanekkora összeggel tovább növeli 2014. január 1-én.

A Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyarországi Orthodox Exarchátus – a Görög Ortodox Egyház magyarországi vezetője –továbbra is támadta, hogy az Orosz Ortodox Egyház kárpótlásként megkapott egy bizonyos ingatlant. Az Exarchátus azt állította, hogy az 1950-es években az orosz ortodox csoport jogellenesen foglalt el egy budapesti templomot, amely a XVIII. század óta a görög ortodox közösségé volt. Az 1990-es években a kormány a kárpótlási folyamat részeként visszaszolgáltatta az ingatlant az Orosz Ortodox Egyháznak. A belföldi jogorvoslati lehetőségek kimerítése után az Exarchátus az EJEB-hez fordult a határozat megtámadása érdekében. 2007-ben az EJEB „elfogadhatatlannak” nyilvánította a görög ortodox közösség ügyét.

Április 28-án fizikailag bántalmazták Orosz Józsefet, a Raoul Wallenberg Alapítvány vezetőjét, miután egy budapesti futballmérkőzésen arra figyelmeztetett szélsőséges szurkolókat, hogy tartózkodjanak náci rigmusok skandalásától. Kormánytisztviselők elítélték a támadást. Június 3-án Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere találkozott Orosszal, aki átadott neki egy javaslatcsomagot arról, hogy miként lehetne megelőzni a hasonló megnyilvánulásokat sporteseményeken. Balog miniszter megígérte, hogy továbbítja a javaslatot a Magyar Labdarúgó Szövetségnek. Az Orosz Józsefet ért támadást vizsgáló rendőrségi nyomozás továbbra is folyamatban volt.

A 2012-es pénzügyi évben az adófizetők 3,98 milliárd forintot (18,4 millió USD-t) juttattak hozzájárulásként annak a 31 elismert egyháznak, amely kérte nevének feltüntetését az adóbevallási nyomtatványokon. Kiegészítő támogatásként a kormány 6,08 milliárd Ft-ot (28 millió USD-t) fizetett ki. A 2012-es személyi jövedelemadó-bevallások alapján a 103, korábban elismert egyházként működő, de vallási szervezetté átalakult egyházból 72 részesült az 1 százalékos adófelajánlásokból civil szervezetként folytatott tevékenységükhöz történő hozzájárulás formájában és összesen 21,9 millió Ft (102 000 USD) értékben. Az év végéig az adóhatóság hozzávetőlegesen 16,2 millió Ft-ot (76 000 USD-t) utalt át annak a 44 vallási szervezetnek, amelyek lezárták az adófelajánlások befogadásához szükséges adminisztratív alkalmassági folyamatot. Huszonnyolc korábbi elismert egyház ezt a folyamatot nem vitte végig, így a nekik címzett 5,6 millió Ft (26 ezer USD) 1 százalékos adófelajánlás átutalása függőben volt.

Az állam további finanszírozás formájában 37,1 milliárd forintot (172 millió USD) biztosított elismert egyházaknak olyan tevékenységekre, mint például a

nyilvános művészeti gyűjtemények fenntartása, a hitoktatás, az oktatás és a kultúra támogatása; éves kárpótlásként a vissza nem szolgáltatott egyházi ingatlanokért („örökjáradék”); kiegészítésként az egyházaknak adható 1 százalékos adófelajánlásokhoz és a legkisebb falvakban szolgálatot teljesítő egyházi személyek támogatása érdekében. A vallási csoportoknak biztosított összes állami támogatás 93%-át továbbra is a négy történelmi egyház kapta meg.

Az év során az önkormányzatok további óvodákat, általános iskolákat és középiskolákat adtak át működtetésre az elismert egyházaknak. Október 1-re az ország oktatási intézményeinek 20 százalékát az elismert egyházak üzemeltették.

Négy olyan vallási egyesületként elismert egyház, amelyet töröltek a nyilvántartásból, nyolc magániskolát üzemeltetett. E csoportok közül háromnak (a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösségnek, a Dzsaj Bhím Buddhista Közösségnek és a Keresztény Család Gyülekezetnek) megállapodása volt az Emberi Erőforrások Minisztériumával az oktatási intézmények fenntartásáért nyújtott kiegészítő állami támogatásról. A Szeretet Szövetség vallási egyesület kérelmének elbírálása továbbra is folyamatban volt.

### **3. fejezet: A vallásszabadság társadalmi tiszteletben tartása**

Jelentések érkeztek a vallási hovatartozás, meggyőződés vagy vallásgyakorlás alapján történő társadalmi visszaélésekről és hátrányos megkülönböztetésről, egyes prominens társadalmi vezetők pedig határozott lépéseket tettek a vallásszabadság előmozdítása érdekében.

A politikai és társadalmi élet szereplői részéről történt nyílt és harsány antiszemita megnyilvánulások erős reakciót váltottak ki mind a zsidó közösségek, mind magas rangú kormánytagok, valamint a civil társadalom és más vallási csoportok részéről. Ilyen erős reakció volt a miniszterelnök beszéde a májusban Budapesten tartott Zsidó Világkongresszus előtt és egy izraeli lapnak szintén májusban adott interjúja. Egyes zsidó vezetők szerint a Jobbik által a parlamentben használt antiszemita retorika hozzájárult ahhoz, hogy a társadalom elnézőbb lett az antiszemitizmussal szemben. A Political Capital kutatóintézet által júliusban közzétett felmérés eredményei szerint az internet felhasználók 25-30 százaléka fejtett ki nyíltan antiszemita nézeteket.

A Koordinációs Fórum az Antiszemitizmus Ellen szervezet által feljegyzett antiszemita cselekmények és fenyegetések száma az előző évi 34-ről 60-ra emelkedett. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) felmérést készített az

antiszemizmusról, amelynek eredményét novemberben tette közzé. Az eredmények alapján – a 48 200 fős „zsidó alapszámúkból” – vett 528 válaszadó 73 százaléka tapasztalt vagy figyelt meg verbális vagy fizikai antiszemita támadásokat, de a válaszadók 90 százaléka nem tett rendőrségi feljelentést. 91 százalék gondolta úgy, hogy az antiszemizmus súlyosbodott az elmúlt öt évben és 48 százalék vette fontolóra a kivándorlást az antiszemizmus miatt.

November 12-én Pröhle Gergely, Külügyminisztérium helyettes államtitkára kijelentette, hogy az FRA antiszemizmusról szóló jelentése „számos módszertani kérdést felvet, amelyek erősen megkérdőjelezzik annak reprezentativitását.”

Augusztus 17-én az FTC futballcsapat drukkerei egy, a televízió által is közvetített mérközésen transzparenst teregettek ki, amelyen az „In memoriam Csatáry László” felirat volt olvasható. A háborús bűnökkel gyanúsított Csatáry augusztus 10-én hunyt el. A MAZSIHISZ felháborodásának adott hangot a transzparenst kapcsán. Kubatov Gábor, a Fidesz pártigazgatója és az FTC elnöke sajnálkozását fejezte ki az incidens miatt és felhívta a transzparenst felmutatókat, hogy azonosítsák magukat a klubnál és vállalják a felelősséget. Augusztus 22-én a Magyar Labdarúgó Szövetség 800 000 Ft-ra (3 700 USD-re) büntette az FTC-t a transzparenst közszemlére tétele miatt.

November 3-án ifj. Hegedűs Lóránt református lelképásztor és a Jobbik tagjai felavatták a Magyarországot 1920-tól a II. Világháború nagy részén át vezető, náci szövetséges magyar kormányzó Horthy Miklós mellszobrát. Az eseményre egy, a budapesti Szabadság téren álló egyházi ingatlanban került sor, mintegy 400 Horthy-szimpatizáns és a Jobbik számos parlamenti képviselőjének részvételével. A ceremónia elleni tiltakozásként hozzávetőlegesen 1000 ellentüntető gyűlt össze a templom előtt. A két tábor éles szócsatát vívott. A rendezvényen beszédet mondó Gyöngyösi Márton – az országgyűlés külügyi bizottságának alelnöke és a Jobbik tagja – Horthyt „a 20. század legnagyobb államférfijaként” dicsérte, aki „megszabadította az országot az idegenszívű csöcseléktől.”

Ellenzéki pártok, zsidó és civil szervezetek felhívták a kormányt, hogy ítélje el a Horthy emlékünnepeket. Rogán Antal, a Fidesz parlamenti frakcióvezetője és az V. kerület polgármestere a „Jobbik politikai provokációjának” minősítette a rendezvényt, hozzátéve, hogy Horthy nem érdemel szobrot. Lázár János, a Miniszterelnökséget vezető államtitkár elmondta, hogy a kormány nyilvánosan nem reagál az eseményre, mivel „azt egy ellenzéki pár szervezte [...] s Horthyt történészeknek kell megítélniük.” Református egyházi vezetők elítélték a szertartást és fegyelmi eljárást indítottak Hegedűs ellen, amely eljárás az év végén

is folyamatban volt.

A *Népszabadság* napilap szerint november 9-én szélsőségesek Miskolcon elégették a magyar zsidó költő Radnóti Miklós verseskötetének egy példányát több más, általuk „cionista kiadványnak” nevezett művet.

Április 13-án vandálok rasszista és antiszemita szólamokat festettek a váci zsinagóga falára és május 19-én sírokat szentségtelenítettek meg a helyi zsidó temetőben. A rendőrségi nyomozás az év végén folyamatban volt.

November 30-án három budapesti helyszínen is megrongáltak hanuka menórákat. A Budapesti Rendőr Főkapitányság azonnal bűnügyi nyomozást indított, és az Országos Rendőr Főkapitányság honlapján közzétette a környék biztonsági kamerái által rögzített felvételeket, a lakosság segítségét kérve az elkövetők azonosításában. December 1-én két elkövető feladta magát a rendőrségen, míg a harmadik tette a lakásán tartóztatták le még aznap. December 5-én egy másik hanuka menórát is megrongáltak Budapesten. A rendőrség elfogta a tette, aki beismerte, hogy elkövette a vallási tisztelet tárgyának megrongálása bűncselekményt. Mind a négy férfi, aki a két incidensben érintett alig huszonéves, és állításuk szerint a cselekményt alkohol befolyása alatt követték el. A kormány gyorsított bírósági eljárást vezetett be azokra az esetekre, ahol a vád vallási tisztelet tárgyának megrongálása. December 7-én az első fokon eljáró Pesti Központi Kerületi Bíróság a december 5-i eset elkövetőjét a köznyugalom megzavarásának vétsége miatt egy év próbaidőre bocsátotta. Az ítélet nem jogerős. A többi eljárás az év végén folyamatban volt.

A *Magyar Fórum* című radikális hetilap és a Jobbik párt hivatalos heti kiadványa, a *Barikád* továbbra is megjelentetett antiszemita cikkeket.

A számos szélsőségesen nacionalista weboldal közül sok nyíltan antiszemita volt. Néhány ilyen webhelyet külföldi – köztük az Egyesült Államokban működő – szervereken üzemeltettek. Civil szervezetek jelentése szerint a kormány figyelte az antiszemita tartalmakat közlő weboldalakat, hogy érvényt szerezzen a használatot tiltó rendelkezéseknek az olyan jelképek esetében, mint a horogkereszt és a II. Világháborús korszak magyar fasiszta rezsimjének nyilaskeresztje.

A keresztény egyházak és zsidó közösségek a Keresztény-Zsidó Társaság támogatásával továbbra is szerveztek rendezvényeket, amelyen hittudósok vitattak meg különböző kérdéseket. A társaság 67 előadást szervezett a judaizmusról, a kereszténységről és az iszlámról. A vallási csoportok egyértelműen jelezték, hogy

közös társadalmi és politikai céljaik elérése érdekében számos területen készek együttműködni.

#### **4. fejezet: Az Egyesült Államok kormányzati politikája**

Az Egyesült Államok nagykövete, Magyarországra látogató amerikai állami tisztségviselők és a nagykövetség dolgozói rendszeresen megbeszéléseket tartottak állami vezetőkkel a vallásszabadsággal kapcsolatos aggályok, különösen az egyházak elismerésére irányuló eljárás és az antiszemitizmus erősödésének megvitatására. A nagykövetség tisztségviselői és a Magyarországra látogató amerikai tisztségviselők rendszeresen találkoztak a „történelmi” vallási csoportok, a kisebb vallási csoportok, valamint azon korábban egyházként elismert csoportok vezetőivel, amelyek az új egyházügyi törvény alapján elvesztették egyházi jogállásukat.

Az amerikai nagykövetség munkatársai szorosán figyelemmel kísérték az antiszemita incidenseket, valamint a kormány azokra adott válaszát, és rendszeresen egyeztettek a vallási csoportok vezetőivel a helyzet értékeléséről. A nagykövetség továbbra is felszólalt az antiszemitizmus és a gyűlöletbeszéd ellen, és ugyanerre sürgette a kormányt és a civil társadalmat.

A nagykövet és az ideiglenes ügyvivő is részt vett a Holokauszt 2014 Emlékbizottság mind az öt ülésén, azokon beszédet tartott és javaslatokat nyújtott be az emlékév programjára vonatkozóan. Február 14-én az Egyesült Államok holokauszt ügyekkel foglalkozó különleges megbízottja is részt vett az ülésen, valamint találkozott magas rangú kormányzati vezetőkkel, a zsidó közösség és a civil társadalom képviselőivel, hogy megvitassa egyrészt a holokausztra vonatkozó tananyagot az új nemzeti kerettanterv fényében, másrészt a magyar holokauszt-túlélők kárpótlását.

Március 19-én a nagykövet sürgette a kormányt, hogy vonja vissza a Táncsics-díjat Szaniszló Ferenctől, aki az Echo TV műsorvezetőjeként korábban nyíltan antiszemita összeesküvés-elméleteket terjesztett. Balog miniszter többször is azzal reagált, hogy elmondta, hibázott és nem tudott Szaniszló antiszemita kijelentéseiről. A miniszter később arra kérte a díjazottat, hogy adja vissza a kitüntetést. Március 20-án Szaniszló bejelentette, hogy hajlandó visszaadni a díjat.

Április 21-én a nagykövet a követség más tisztségviselőinek társaságában részt vett a holokauszt áldozataira emlékező, évente megtartott Élet Menete felvonuláson.

---

Május 14-én a nagykövet felszólalt a Centropa Zsidó Családtörténeti Kutatóközpont által szervezett és a nagykövetség védnökségével tartott eseményen, ahol hangsúlyozta a holokauszt megismertetésének fontosságát. A nagykövetség négy, összesen 25 320 USD összegű támogatást nyújtott projekteknek, amelyek célja az antiszemitizmus elleni küzdelem.

Május 21-én az Egyesült Államok holokauszt ügyekkel foglalkozó különleges megbízottja kormányzati vezetőkkel találkozott azzal kapcsolatban, hogy Magyarország megpályázta az IHRA 2015-ös soros elnöki tisztét.

Október 1-én az antiszemitizmus nyomon követésével és az antiszemitizmussal szembeni harccal foglalkozó amerikai különleges megbízott beszédet tartott a Tom Lantos Intézet konferenciáján, ahol sürgette a kormányt és a civil társadalmat a gyűlöletbeszéd elleni „gyors és azonnali” fellépésre. A különmegbízott találkozott kormányzati vezetőkkel, zsidó és katolikus vezetőkkel és a civil társadalom más képviselőivel is, hogy megvitassa a növekvő antiszemitizmus és vallási intolerancia elleni küzdelem módozatait.

November 7-én a követség nyilatkozatot adott ki, amelyben elítélte Horthy Miklós mellszobrának a Jobbik párt általi, november 3-i leleplezését. A nyilatkozat arra is kitért, hogy a legmagasabb szintű vezetőknek gyorsan, határozottan és egyértelműen el kell ítélniük az eseményt.